

ספר-תורה שרוי בצער

באותם רגעים, ניתן היה לראות בחוש כי את הנחמה הטובה ביותר לאבל העמוק מוצא מרן בתורה הקדושה - "משיבת נפש" • על הנהגות מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב שליט"א בעת השבעה על פטירת בתו, הרבנית לאה ע"ה, אשת חבר לגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

צילום: אליהו קובין

מרת לאה הקריעה בהלוויה

מרת שליט"א מתמיה בהלכות אבלות

ראש ישיבות מיר הגר"ש פינקל

מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן

כ"ק מרן האדמו"ר מגור

כ"ק האדמו"ר מערלין

גאב"ד חניכי הישיבות הגר"מ גרוס מנחם

מרן הגר"ש אויערבאך מנחם את אחיו הגר"ע אויערבאך ואת מרת הגר"ש

לנסות ולנחם את גדול הדור. מרן מהנהן בראשו לכל העוברים על פניו לאמירת 'המקום ינחם', אולם רוב הזמן הוא מתעטף בשתיקה. כך היה גם בפעמים הקודמות: כשישב 'שבעה' על הרבנית ע"ה; כשביכה את הסתלקות בתו הרבנית זילברשטיין ע"ה; כשספד לבתו הרבנית ברלין ע"ה – ואפילו בשנים רחוקות יותר, בעת ששכל שניים מילדיו בעודם תינוקות, רחמנא לצלן – בנו יצחק שנפטר לאחר מחלה ובתו רבקה שנחרגה מפגיעת פגז ירדני במלחמת התש"ח. בתמוז תשנ"ד, כשישב שבעה על הרבנית ע"ה, אבי מורי תלמידו המובהק שליט"א הרהיב עוז ושאל את מרן לפרש השתיקה האופפת אותו אל מול רוב המנחמים. מרן השיבו: "השתיקה היא צורה של קבלת דין שמים בבחינת 'ידום אהרן'. ועל כך כבר אמרו חז"ל כי השכר של בית האבל הוא השתיקה".

הטרגדיה כפולה ומכופלת. קשה להאמין שאנו כותבים עליה בלשון עבר: רק לפני חודשים אחרים וכיחי להסיעה ברכבי באחת מתוך אותן פעמים ספורות שצלחתי במשימה הכמעט-בלתי-אפשרית. מדוע בלתי-אפשרית? כי הרבנית לאה ע"ה מעולם לא ביקשה טובה מאיש. וגם כשהציעו לה, סירבה. לא פעם, כשהצעתי להסיעה לביתה, הודעוזה מעצם הרעיון: "מה פתאום שתטרח?! בשביל מה יש אוטובוס?". תוך כדי שיחתנו, עוד בטרם הספקתי להשיב לה דבר, החלה לצעוד רגלית לכיוון תחנת האוטובוס. רק פעמים אחדות, כשהצלחתי לשכנעה כי בין כה וכה אני נוסע לכיוון, הסכימה – ולא פסקה להודות; ניסתה להשיב לי מגני את העובדה כי הזכות שייכת לי. היא לא נתנה לעצמה לבקש טובה בגלל שהיא 'בת של הרב אלישיב' או 'כלה של רבי שלמה זלמן'; היא לא הרשתה לעצמה יותר מחמת היותה 'אשתו של רבי עזריאל'. כל יום, בפשטות, נסעה באוטובוס. מבית וגן למאה שערים – וחזרה. מהתחנה ברחוב שטראוס צעדה ברגלה מרחק כמה רחובות כאשר בידיה סלים כבדים הטעונים ב'מאכל ומשתה', מהם טרח להכין את הארוחות לבריאות אביה הגדול.

שתיקה רועמת

המונים, ובראשם גדולי תורה מכל החוגים, עולים לירושלים לבית הגדול

רבי יוחנן קרע עליו בגד יקר מאוד. מכאן למידים שאשר אדם חשוב נפטר, קורעים עליו בגד חשוב".

"אבא, לא היית צריך לטרוח"

אין ספק. הרבנית הצדקנית מרת לאה אויערבאך ע"ה הייתה יקרה מאוד לאביה יבדלחט"א. רק בערב חג השבעות, שלושה ימים לפני שנפטרה, הגיע מרן לבקרה. כשהבחינה באביה נכנס לחדר בבית-החולים, אמרה לו בצער: "אבא, לא היית צריך לטרוח".

הבת, שהורגלה לבטל את כל מציאותה ולטרוח ללא קץ עבור אביה, לא הייתה מסוגלת לראות את אביה הגדול טורח בעבורה.

אולם מרן השיבה: "את שווה את זה". עוד בשנותיה האחרונות של אמה, הרבנית שיגא חיה ע"ה, 'אמה של מלכות', 'אימצה' הרבנית לאה את בית הוריה. מאז ועד לימייה האחרונים הייתה מתייצבת בנאמנות ובהתמדה יומיומית בבית ברחוב תנן. משעת צהריים מוקדמת ועד שעת ערב מאוחרת, הייתה דואגת לכל מה שבית דורש.

היא עמדה על המשמר ודאגה בכנות לבריאותו של אביה. כל פעם שחש שלא בטוב, היא ובעלה, הגאון הגדול רבי עזריאל פיאריץ ימים, היו מוותרים באחת על פריטותם ועוברים לגור בבית מרן שליט"א, עד אשר ישוב לאיתנו.

למרות קרבתה העצומה לאביה, מעולם לא העזה לבטל את זמן לימודו על שיחה של מה בכך. עיקר שיחותיה עמו היו בשעת הארוחות.

כ"ק נאמר כל היסוד של מצוות נוחם אבלים. זו מצווה של גמילות חסדים. לא בכל פעם האבל נמצא בדרגה שהוא מסוגל לקבל תנחומים... לכן, לפני שמנחמים אותו, על המנחם לוודא שהאבל אכן מסוגל לקבל תנחומים. אם האבל כבד מצב שהוא לא יכול להשתתף בניחום, אין מקום לנחם אותו. במקרה כזה, הניחום הוא שלא לצורך. "יתחיל תחילה" הפשט הוא שהאבל יתחיל בתנחומים ויביע את נכונותו לקבלת התנחומים".

"היא ראויה לכך"

כאשר בשורת האויב הגיעה לאוזניו בבוקר יום שישי, ביקש מרן להזכיר לנכדיו להביא לו להלוויה חליפה ל'קריעה', כמובא בהלכה. מרן שליט"א הבחין בנכדיו מחפשים דבר מה במשך דקות אחדות. "מה אתם מחפשים?", שאל אותם. "את החליפה הישנה של הסבא", השיבו. "למה את הישנה?", אמר להם בכאב. "תביאו את ה'חליפה' של הבריתות. היא (הנפטרת) ראויה לכך", אמר מרן. ואכן, בהלוויה קרע את ה'חליפה', הלא-היא החליפה הירושלמית המכובדת אותה לובש מרן כאשר הוא משמש כסנדק בבירחות.

אגב, אחד מבניו של מרן הגר"ח קניבסקי סיפר זאת על שולחן השבת והעיר לאביו כי קשה לו להאמין שכך נהג הסבא הגדול, כיון שמדובר ב'בית תשחית'... "חז"ל מביאים", השיבו הגר"ח, "שכאשר ירש לקיש נפטר,

כשני עשורים". האם רק מותר לו ללמוד את החומרים המוזכרים בהלכה, או שמא חובה עליו ללמודם? "אבל חייב ללמוד", השיבו מרן הגר"ש. "כלומר, אין הכוונה היא שאם אבל רוצה ללמוד, מותר ללמוד הלכות אבלות ועוד עניינים מסוימים המוזכרים בהלכה. יש חיוב בזה. חיוב תלמוד תורה תקף גם לגבי אבל". הדיון ההלכתי לא הסתיים באותה שעת 'אבלות'. גם לאחר ה'שבעה', המשיכו מרן הגר"ש וה'פני מנחם' בחלופת-מכתבים, בדיון ודברים בנושא. זה מביא ראיות לכאן – וזה מוכיח לכאן. אולם גם בתום ההתכתבות, נותרה מסקנתו של פוסק-הדור כבתחילה: אבל חייב בתלמוד-תורה ככל אדם בכל מצב אחר, ולא מדובר כאן ברשות בלבד.

אגב, גם כן, הסיבות האמיתיות להתמדתו של מרן גם בימי אבל ויגון; שתי סיבות הן: האחת – מבחינתו, התורה היא המנחם החשוב ביותר לנפשו; השנייה – מצוות תלמוד תורה אינה פוסחת על אף אחד, גם לא על אָבֵל בימי אבלו.

"לא כל אבל מסוגל להתנחם"

בבוקר היום הראשון לשבעה, לאחר סיום תפילת ותיקין, מיהר חתנא דבי נשיאה, מרן הגר"ח קניבסקי, לעלות לנחם את חמיו, רבן של ישראל.

מרן הגר"ש פתח את השיחה בדברי תורה – וחדו שמיעה ראו בהם השתקפות הרהשת האבל האישית שלו. וכה אמר: "חז"ל אומרים: 'אין המנחמים רשאים לפתוח תחילה עד שיתחיל האבל' (בריבור).

ום שישי האחרון. שעות אחדות לפני כניסת השבת. מרן רבינו הגר"ש אלישיב שליט"א שב למעונו. שעות ארוכות עשה מחוץ לבית, תחת השמש הקופחת. הוא נסע להספדים בבית-וגן, אמר 'קדיש' שסוף אחריו דמעות רבות, ומשם המשיך להר המנוחות, להיות נוכח בסתימת הגולל על בתו הקרובה.

עם כניסתו הביתה, התיישב על כסא נמוך. הוא הניח את חלק 'יורה דעה' של 'שולחן ערוך' על הסטנדר הנמוך, דפדף להלכות אבלות ושקע בלימוד.

אפילו בני-משפחתו, שרבר ההתמדה האגרית עבורם היא דבר יום כיומר, נדהמו מהמחזה: אף הם, הצעירים מרכינו בעשרות שנים, חשו צורך לנוח קמעא מהשעות הארוכות והדומעות שעשו תחת השמש. אבל מרן כבר היה שקוע בעולם אחר. 'עולם ההתמדה' של 'הרב אלישיב'.

באותם רגעי הוד, ניתן היה לראות בחוש כי את הנחמה הטובה ביותר לכאב העמוק מוצא מרן בתורה הקדושה. 'תורת ה' תמימה משיבת נפש'.

מאז יום שישי ועד לשעת כתיבת שורות אלה, יושב 'הרב' מול פרק 'ואלו מגלחין' במועד-קטן או מול דיני אבלות ב'שולחן ערוך', ובכך משמח את ליבו הכואב. 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'.

השאלה של הפני מנחם

"אָבֵל", שאל בעל ה'פני מנחם' מגור זצ"ל את מרן יבדלחט"א בעת שישב 'שבעה' לפני